

Gymnasiets jubilæumsbøger

En del af skolehistoriens underskov

Af Harry Haue

Der er rig lejlighed til at fejre jubilæer i gymnasieskolen, og det sker med festivitas og til glæde – også for skolehistorien – som oftest med et jubilæumsværk.

Gymnasiernes jubilæumsværker er en væsentlig del af den skolehistoriske underskov, hvorfra eksempelmateriale og nye synsvinkler kan hentes, når den nationale dannelseshistorie skal skrives.

Det er derfor vigtigt at anmelde disse værker sådan, at kendskabet til den lokale skolehistorie kan spredes og bruges i en større sammenhæng.

Med udgangspunkt i fem jubilæumsværker kan det være hensigtsmæssigt at se nærmere på denne form for historieskrivning. Det gælder værkernes afgrænsning, både kronologisk og institutionsmæssigt. Er der tale om institutionshistorie eller ses skoleudviklingen i et bredere samfundsmæssigt perspektiv? Hvad har redaktionen valgt at vægte? Har man ønsket at lade en eller flere faghistorikere skrive værket eller har det antologiens form med en række enkeltbidrag i form af eleverindringer og biografier af fremtrædende personer i skoleuniverset? Endelig: har værket særlige eksemplariske kvaliteter, der kan indgå i rekonstruktionen af udviklingen på landsplan?

De fem jubilerende skoler, hvis jubilæumsværker her skal behandles, er Kolding og Aalborg, der begge fejrer 450 år og Birkerød, Rønde og Struer, der fylder henholdsvis 125, 75 og 50 år.

Flere af skolerne er tidligere blevet beskrevet i jubilæumsværker og det spiller naturligvis en rolle for både kronologisk og indholdsmæssig vægtning. Medens Birkerød, Struer og Rønde er institutionshistorier, ses skolerne i Kolding og Aalborg i et bredere samfundsmæssigt perspektiv. Det skyldes formodentlig, at skolerne i Kolding og Aalborg skal dække 450 år og at en inddragelse af samfundsudviklingen er mere påkrævet for at forstå ændringerne i de vilkår, som skolerne har eksisteret under. Birkerødbogens undertitel: Fragmenter af Birkerød Gymnasiums historie i 125 år angiver perspektivet. Det samme gælder for Struers vedkommende. Undertitlen er her: En skole og dens by. Men institutionsbøgerne indeholder implicit samfundsmæssige perspektiveringer. Det gælder beskrivelsen af fagenes indhold, den pædagogiske metode, lærernes levevilkår og skolernes forhold til de ansvarlige myndigheder. Forfatterne til Aalborgbogen har sat deres gymnasiehistorie ind i en samfundsmæssig ramme. Jørgen Olsen og Carl-Johan Bryld er i Koldingbogen nået langt i retning af at fremstille skole- og samfundsudvikling i en syntese.

Skolernes tilblivelseshistorie står naturlig centralt i jubilæumsværkerne. Det gælder især de nyere skoler, hvor denne proces er kildemæssigt veldokumenteret, me-

dens der for de to gamle skolars vedkommende kun kan henvises til kongebreve, der kanaliserer indtægter til skolens opretholdelse.

Birkerød var oprindelig en privat kostskole, og grundlæggeren Johan Mantzius bliver naturligt nok indgående beskrevet af skolens nuværende rektor Erik Jørgensen. Rønne Gymnasium var oprindelig et indremissionsk artiumkursus og i de første år også privatejet. Struer Gymnasium blev oprettet som statsskole, og tilblivelseshistorien bliver i jubilæumsbogen grundigt behandlet af en af skolens mangeårige lærere Gunnar Sandfeldt. Initiativtagerne til skolen i Struer var en kreds af borgere, der havde nedsat et udvalg, som bearbejdede politikere på alle niveauer og undervisningsministrene Frederik Borgbjerg og Jørgen Jørgensen. Hovedargumentet var det gymnasiefattige Vestjylland, hvor vejen til studentereksamen måtte gå via en kostskole fx Birkerød. Udvalget havde desuden et kontant argument for placeringen af en statsskole i Struer, idet DSB's store administrationsbygning stod tom. Det er en spændende historie. Ikke mindst skildringen af konkurrencen mellem Struer, Thisted og Holstebro.

Et andet vigtigt element i jubilæumsværkerne er biograferingen af rektorerne. I Birkerødbogen tegner Jens Rabek Rasmussen et portræt af H. C. Engelsen, der var rektor på skolen 1905-41. I hans tid overgik skolen fra at være privatejet til statsskolestatus, hvilket Engelsen nok måtte acceptere af økonomiske grunde, men det stækkede hans handlefrihed som skoleleder. Han havde opholdt sig på den første engelske fællesskole Bedales School i Hampshire i 1905 og havde her fået styrket sin liberale disciplinære opfattelse: det hensigtsmæssige i at drenge og piger blev undervist sammen med resultatet, at: »pigerne blev mindre tøsede og drengene mindre bøllede«. Han ønskede at udvikle en indre disciplin i stedet for den efter vore begreber ret barske afstraffelse, der dengang i almindelighed blev anset for at være nødvendig for at opretholde en ydre disciplin.

Rektoren for Kolding højere Almenskole Georg Bruun (1901-29) var også optaget af de engelske fællesskoleformer, og han havde oversat Bedales-rektorens pædagogiske tanker. I Koldingbogen giver Vagn Skovgaard-Petersen en karakteristik af ham som empiriker, der havde pædagogiske visioner og hvis forslag byggede på egne erfaringer og læsning og afprøvet viden, tilvejebragt gennem kontrollerede forsøg eller historisk dokumentation. I dag ville man kalde ham en af gymnasieskolens »tunge drenge«. »Konservativ som han var af natur, forblev han livet igennem medlem af Det radikale Venstre«, har en af hans kolleger sagt om ham.

Bent Falkensgaard Pedersen, der var elev på Rønne Kursus i 1950'erne, har citeret rektor Johs. Mygind for at bekende sig til oplyst enevælde. Mygind havde efterfulgt sin svigerfar Kr. Herskind som rektor og gjorde det så dygtigt, at skolens bestyrelse formodentlig sjældent blandede sig. Rønne Kursus var en fællesskole også for kostelever, og det krævede i en indremissionsk ramme restriktive krav til samværsformerne mellem de to køn. Han var faglig alsidig. Havde taget alle tre studentereksamener og kunne derfor vikariere i alle fag. Han rensede kloak og administrerede den store skole uden administrativ bistand. For de mange tidligere landbrugsmedhjælpere, der gik på enten præliminær- eller studenterkurset, kunne han opfattes som husbond på en større landbrugsbedrift.

De fem jubilæumsværker giver en beskrivelse af en lang række rektorer, som jo også er lettere at vide noget om, end de mere anonyme lærere og den undervisning de praktiserede. Rektorerne har udtalt sig på embeds vegne til ministerium og presse og har bl.a. i dimissionstaler kunnet formidle deres faglige og pædagogiske idealer.

Der er få gymnasielærere, der har ytret sig på skrift om, hvordan de underviste. Vi er henvist til eleverindringer, idet faginspektionernes rapporter ikke synes at være bevaret. Hermed bevæger vi os væk fra de mere veldokumenterede karakteristikker til mere subjektive erindringsglimt.

Rektor J. H. Tauber, en reformivrig skolemand, har i sine erindringer husket sin skolegang i Aalborg Latinskole i slutningen af 1750erne som fyldt med korporlig afstraffelse. Hvis en elev gik i stå i en remse fik han straks klø og hvis han havde fejl i sin stil, fik han af riset så længe det kunne holde. Disciplinen blev mildere i løbet af 1800tallet, og fra Aalborg kendes der eksempler på, at eleverne besøgte lærerne i deres hjem og at de gik fælles ture i byens anlæg.

Forfatteren Knud H. Thomsen har i Struerbogen givet en karakteristik af lærerne i almindelighed: »At frembære alle lærere på et fad er ikke hensigten, størstedelen af dem forekommer mig nu som dengang at være ret uinteressante personer, der kunne deres kram og lod det være godt med det. De spændte fra det tørre skolemesteri over indolence til et enkelt tilfælde af gryende sadisme, som strejfede os uden dog at efterlade andet end et vist ubehag. Vores forhold til dem var naturligvis individuelt, men gennemgående indifferent, de efterlod ikke varige indtryk, og prægede os ikke ved deres eksempel«. Men der var undtagelser. »Adjunkt Sandfeldt var den gudbenådede fortolker af den græske og romerske oldtids komedieforfattere... For ham betød oplevelse mere end udenadslære, hans timer var i sandhed blomstrende og efterlod altid noget positivt«.

Ole Lange peger i Birkerødbogen på problemet med at lægge for meget vægt på eleverindringen. »I erindringens blidere lys kan kanter og særpræget hos den enkelte forekomme skarpere end i dag – også måske mere end det var i virkeligheden«.

Skoleerindringerne er formodentlig bedst til at belyse forholdene udenfor klasseværelset og er således en væsentlig kilde til ungdomssocialisationen. Finn H. Lauridsen skriver i Struerbogen om skolekomedier og arbejdet med elevforening og skoleblad.

Torben Rechendorff beretter om spejderafdelingen i Birkerød og Uffe Ellemann-Jensen om sit virke som formand for elevforeningen på samme skole i slutningen af 1950erne, hvor han forgæves prøvede at overtale rektor til at give tilladelse til at udskænke lyst fadøl til festerne i stedet for sodavand. »Man ved jo ikke hvad der er i glassene, når først det skummer« var rektors kommentar. Han skulle bare have vidst, hvad der stod i plinten inde i drengenes gymnastiksal, erindrer den tidligere formand.

Mange erindringer opholder sig ved de fysiske rammer i skolen. De gamle latin-skolers kassematteagtige lokaler blev i løbet af 1800tallet afløst af klassicistiske paller, der dog var forsynet med rude i døren, sådan at rektor kunne kontrollere at alle var på plads og at alt gik forskriftsmæssigt for sig. En koldingelev skrev »Latinsko-

len! Husker I gamle rektor Bruun... og det gys, det gav i os alle, når vi skued hans stive grå hat gennem det højt siddende vindue i klassedøren: Err herr nogen anmærkninger??!«.

I 1975 fik Kolding Gymnasium en ny bygning, som blev udformet til de forventninger, man da havde til de fysiske rammer om undervisningen. Ole Jellingsø, der var pædagogisk konsulent, har i Koldingbogen skrevet om spændingen mellem pædagogik og byggeri. I begyndelsen af 1970'erne spøjte centertanken, hvis mål det var at samle alle gymnasiale uddannelser i et område. Men de uddannelsespolitiske vinde blæste en anden vej, og planerne om at placere Kolding Gymnasium i et sådant center måtte opgives.

Naturligvis har alle gymnasiets jubilæumsbøger en relevans. Både for dem der skal skrive dem og den større eller mindre kreds af læsere, de henvender sig til. De snævre institutionshistorier, der i antologiens form, giver glimt af livet på skolen, har en værdifuld lokalhistorisk funktion og vil blive læst af tidligere og forhåbentlig også kommende elever, der så kan se sig selv som en del af en tradition. Nogle bidrag vil blive læst af et bredere publikum, fordi det jo sjældent er helt almindelige elever, der af redaktionen bliver opfordret til at skrive om deres skoletid. De jubilæumsværker, der søger at sætte skoleudviklingen ind i et samfundsperspektiv, henvender sig i højere grad end antologiinstitutionshistorierne til en større læserskare, og vil kunne bruges i skolens historieundervisning. De to genrer hører begge med til den skolehistoriske underskov, og kan udnyttes i udformningen af den nationale dannelseshistorie. Institutionshistorierne mere middelbart og de samfundsperspektiverende værker mere umiddelbart.

Men det mest interessante i skolehistorien, nemlig undervisningens form og indhold, forbliver et stedbarn i jubilæumsværkerne, og hvis vi skal have mere end erindringsglimt at bygge på, må der tages initiativ til en forskning i hvad der sker i klasserummet.

Dorthe Christensen og Henning Quist Hansen: Træk af Aalborg Katedralskoles Historie, De historiske arkiver, Aalborg 1990. 149 s.

Carl-Johan Bryld, red.: Fra skolehus til amts gymnasium. Kolding Amtsgymnasium og HFkursus 1542-1992, 107 s. Systime 1992.

Erik Jørgensen, red.: Skolen i Birkerød 1868-1993. Fragmenter af Birkerød Gymnasiums historie i 125 år. 251 s. 1993.

Agnete Haahr Refskou, red.: Rønne Gymnasium 1917-1992. 75 års festskrift. 59 s. Rønne 1992.

Erling Højberg, red.: Struer Gymnasium 1938-88. En skole og dens by. 136 s. Struer 1988.